

Ελληνική Γλώσσα (Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία)

Α΄ Τάξη Ημερήσιου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Κείμενο 1

Ο γραπτός λόγος

Το παρακάτω κείμενο (απόσπασμα) του Χρήστου Μαλεβίτση είναι δημοσιευμένο στον 9^ο τόμο των δοκιμίων του με τίτλο «Δοκίμια Ιδεών», εκδόσεις Αρμός, 2010.

Υπάρχει διαφορά ριζική ανάμεσα στον προφορικό και τον γραπτό λόγο. Γι' αυτό όσοι νομίζουν πως πρέπει να γράφουν, όπως μιλάνε, κάνουν λάθος. Και αυτό το λάθος το διέπραξαν πολλοί από τους παλαιούς δημοτικιστές. Βεβαίως, τα δύο αυτά είδη λόγου αλληλοεπηρεάζονται. Αυτό όμως δεν είναι λόγος να συγχέουμε τις δύο διαφορετικές λειτουργίες του καθενός.

Ο προφορικός λόγος κυρίως είναι τρόπος επικοινωνίας ανάμεσα σε δυο ή περισσότερες συνειδήσεις. Αντίθετα, ο γραπτός λόγος είναι κυρίως καταχώρηση και μνημείωση επεξεργασμένων σκέψεων και εμπειριών. Ο γραπτός λόγος είναι κατεχοχόν λόγιος και κατά τούτο υπερβαίνει τον προφορικό λόγο, κατά τη λογιότητά¹ του. Και όταν λέμε «λογιότητα» δεν εννοούμε κανέναν λογισματισμό, αλλά εννοούμε την περίσκεψη του ανθρώπου, όπως τούτη καταλήγει στην έγγραφη διατύπωση. Γι' αυτό και ο γραπτός λόγος συνιστά το κατεχοχόν τεκμήριο του πολιτισμού. Διότι εκεί μέσα καταχωρίζονται ο «λογισμός» και το «όνειρο» του ανθρώπου, και μεταφέρονται από εποχή σε εποχή.

Το βιβλίο είναι ο κατεχοχόν φορέας του γραπτού λόγου. Σε αυτό μέσα διασώζονται τα πνευματικά επιτεύγματα του ανθρώπου από τη λήθη. Αλλά και από την παραποίηση. Έχει υπολογισθεί πως τα ιστορικά περιστατικά που η μνήμη τους μεταφέρεται προφορικών από γενεά σε γενεά ξεχνιούνται μέσα σε τριακόσια χρόνια. Τι θα γνωρίζαμε για την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ασία, αν στηριζόμαστε στους σχετικούς θρύλους των ασιατικών λαών; Και τον όνομά του ακόμη θα μα παραδινόταν ως «Ισκεντέρ».

Τα μεγάλα βιβλία που δίδαξαν την ανθρωπότητα δεν θα μπορούσε ποτέ να τα κατασκευάσει ο προφορικός λόγος. Είναι σαν τα μεγάλα έργα της τεχνικής ή της αρχιτεκτονικής. Συνιστούν «επένδυση» μόχθου και εμπειρίας όχι μόνο των άμεσων κατασκευαστών τους, αλλά και του μόχθου των προηγούμενων, που προϋποθέτουν. Ένα μεγάλο έργο τεχνικό ή πνευματικό ποτέ δεν αναδύεται εκ του μηδενός. Έχει πάντοτε μακρά

¹ η ιδιότητα του λόγιου, του πνευματικά καλλιεργημένου.

ιστορία που προηγήθηκε του κατασκευαστή του. Τα έργα που προκύπτουν εκ του μηδενός επιστρέφουν αμέσως στο μηδέν.

Μόνο με τη δημιουργική σύνθεση παρελθόντος και παρόντος κατασκευάζονται τα μεγάλα βιβλία, τα αριστουργήματα του γραπτού λόγου. [...] Αφομοιώνουν δημιουργικά και το έργο των προηγουμένων, ώστε να είναι δυνατή η νέα σύνθεση. Πρόκειται για τη διηλεκτική συνύφανση του παλαιού λόγου με τον νέο. Ο γραπτός λόγος είναι ο αργαλιός του πνεύματος, που στήθηκε από τους πρώτους Σουμέριους γραφείς τώρα κα πέντε χιλιάδες χρόνια. [...]

Κείμενο 2

Στου Χατζηφράγκου

Το μυθιστόρημα «Στου Χατζηφράγκου» του Κοσμά Πολίτη είναι εμπνευσμένο από τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922) και δημοσιεύτηκε σε συνέχεις στο περιοδικό Ταχυδρόμος το 1962-3. Εκδόθηκε το 1999 στην Αθήνα από τον εκδοτικό οίκο Βιβλιοπωλείον της Εστίας. Ο τίτλος αναφέρεται σε λαϊκή συνοικία της Σμύρνης όπου διαδραματίζονται τα περισσότερα επεισόδια του μυθιστορήματος.

[...] Πάνω από το σοκάκι που καθότανε ο μπαρμπα-Λάμπρος, αρχινούσανε οι φτωχογειτονιές. Εδώ, όπως και στο Αλάνι, κατοικούσε η εργατιά, μεροκαματιάρηδες, γυρατζήδες², ψαράδες και μανάβηδες, δουλειές του ποδαριού. Τα κορίτσια δουλεύανε ράφτρες, κεντήστρες, ή στη Ρεζή αρμαθιάζανε καπνά. Ωστόσο, είχε κι εδώ την αριστοκρατία του ο μαχαλάς³. Η αριστοκρατία δεν ξεχώριζε ούτε από τα πλούτη -αλλοίμονο-ούτε από την καταγωγή-πάλι αλλοίμονο. Η κυρία Χρύσα, η γεροντοκόρη, με το δίκιο της: είχε σπιτικό σκολειό⁴, και μ' ένα οχταράκι⁵ το μήνα μάθαινε την αλφαβήτα σε καμιά δωδεκαριά μωξιάρικα κουτσούβελα. Έβγαζε το κρέας και το ζαρζαβατικό της.

Με την κώνα⁶Ερωμφίλη, ήταν άλλο το ζήτημα. Παραδουλεύτρα σε πλουσιόσπιτα, μια από τις κυράδες της είχε βαφτίσει το γιο της, τον Κίμωνα. Το έντυνε με τα καλά του Πάσχα και Πρωτοχρονιά, και τον πήγαινε στις νουνάς του, της «Πριγκηπέσσας», δηλαδή της χήρας κάποιου Εφτανησιώτη «Δε Τάδε», που είχε εγκατασταθεί γιατρός σ' αυτή την πολιτεία. Κι όλη την ώρα, η κώνα Ερωμφίλη: «Ήμουν στην πριγκηπέσσας», «η κουμπάρα μου η πριγκηπέσσα».

²Γυρατζήδες: περιφερόμενοι μικροπωλητές.

³Μαχαλάς: γειτονιά.

⁴Σκολειό: σχολείο.

⁵Οχταράκι: οκτώ, ενν. χρηματικό ποσό ως αμοιβή.

⁶Κώνα: κυρία.

Η κώνα Σοφία η Αιβαλιώτισσα, η γυναίκα του Αμανατζή, έλεγε συνέχεια τη φράση:
-Ξέρετε τι οικογένειες έχομε στο Αϊβαλή; Δεν τις βάζει ο νους σας! Και συγγενισές μας!
Εξόν από το Σταυράκη, είχε και μια κόρη, την Ανθήπη, μεγαλοκοπέλα, κοντά τριαντάρα (μεσολαβήσανε δυο αποβολές ανάμεσα στις δυο γέννες), ξερακιανή, που κάθε τόσο ανάβανε τα αίματά της.
-Θέλω να με παντρέψεις! Τ' ακούς; Θέλω να με παντρέψεις!
-Τι να σου κάνω, αφού ο μπαμπάς σου μου 'φαγε την προίκα μου; Θα 'σουνά νύφη περιζήτητη!
-Ποια προίκα; Έμπαινε στη μέση ο Αμανατζής. Τα δυο λαγήνια λάδι;
-Δυο λαγήνια λάδι το χρόνο, θα 'χα μαζέψει ίσαμε τώρα εκατό λίρες! [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Ποια είναι η προσφορά του γραπτού λόγου, σύμφωνα με το Κείμενο 1, στην ανθρωπότητα; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας καταλήγει σε ένα συμπέρασμα. Ποιο είναι αυτό (4 μονάδες) και από ποιες λογικές σκέψεις απορρέει (6 μονάδες);

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Ο συντάκτης του Κειμένου 1 χρησιμοποιεί ευθεία ερώτηση στην 3^η παράγραφο: Τι θα γνωρίζαμε για την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ασία, αν στηριζόμαστε στους σχετικούς θρύλους των ασιατικών λαών;. Αφού εξηγήσεις γιατί κάνει αυτή τη γλωσσική επιλογή, (μονάδες 10) μπορείς να επαναδιατυπώσεις αυτή την φράση σε καταφατική μορφή, αποδίδοντας το νόημα που θέλει να της δώσει ο συγγραφέας (μονάδες 5);

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Τρία γυναικεία πρόσωπα του Κειμένου 2, η κυρία Χρύσα, η κώνα Ερωμφίλη, η κώνα Σοφία, δίνουν τον δικό τους αγώνα για επιβίωση και καταξίωση στο κοινωνικό τους περιβάλλον. Μπορείς να σχολιάσεις τον αγώνα της κάθε γυναίκας σε σχέση με τον κοινωνικό χώρο όπου ζει; Να αναπτύξεις σε 100-150 περίπου λέξεις την απάντησή σου.

Μονάδες 15